

Tomáš Dohnal, Vladimír Hobza

Rekreologie jako studijní obor, stav a tendence vývoje

Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna 10, 211-220

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tomáš DOHNAL
Vladimír HOBZA*

Rekreologie jako studijní obor, stav a tendence vývoje

1. Úvod

Níže uvedený text je syntézou již publikovaných prací, které se vztahují k formulování obsahu studijního oboru rekreologie a nových poznatků obou autorů. Text vznikl na základě zájmu ediční rady časopisu.

Rekreologie (z latinského *re-creare* + *logos*) je teoretická disciplína, která se zabývá obecnými problémy rekreace. Za její „předchůdkyni“ můžeme považovat teorii rekreace.

Zde je nutné připomenout, že na rozdíl uvedených teoretických disciplín vyjadřuje pojem „rekreace“ konkrétní činnosti naplňující obsah rekreace, nebo je vyjádřením konkrétního systému.

Jaké je tedy zaměření rekreologie? Vyjdeme-li z již uvedeného latinského *re-creare*, je zřejmé, že jde o bádání, zaměřené především na problém obnovy (v našem případě lidských) sil, na problém znovu-vytváření něčeho, co zde již bylo, ale bylo nějakou činností ztraceno, zmenšeno, narušeno atd. V našem pojetí ale přidáváme snahu o další rozvoj a další zdokonalování na straně jedné a na straně druhé i snahu o předcházení ztráty, resp. negativní změny určité kvality, čili o kompenzaci negativních vlivů činnosti člověka i prostředí.

Při formulování cílů rekreologie jako vědní disciplíny i jako studijního oboru si musíme být vědomi faktu, že principy, na kterých byl postaven systém služeb pro volný čas v minulosti, už neplatí nebo platit přestávají. Doba, ve které veřejné (státní) instituce měly výsadní právo zásobovat trh nabídkou volno-

* Department of Leisure and Outdoor Education, Faculty of Physical Culture, Palacký University Olomouc, Czech Republic.

časových aktivit a programů s převažující orientací na organizovanou část populace. Avšak politické a sociální změny tento systém narušily.

Tvůrci současného systému poskytování volnočasových služeb nesou zodpovědnost za jejich pestrou nabídku každé věkové a sociální skupině populace. Nutné je zdůraznit, že se však v žádném případě nejedná o „statické“ skupiny. Sociální a ekonomické podmínky společně s rychle se vyvíjejícím životním stylem rozmnožily řady potenciálních zákazníků, změnilo zaměření a strukturu poskytovaných programů a vyvíjejí tlak na permanentní zdokonalování volnočasových služeb.

Aby tohoto bylo dosaženo, je důležité splnit následující předpoklady:

- *uspokojit veškerou klientelu – každého člena*
- *služby by měly zasáhnout i ty, kteří se původně zúčastnit nechtěli*
- *budovat vztahy s ostatními organizacemi*

Ve shodě s Bentem a Purunahou, konstatujeme, že bychom měli být opatrní a připraveni nejen na to, co přijde, ale co může přijít a že nestačí pouze analyzovat minulost a provést několik oprav a přizpůsobení, aby bylo možné navrhovat organizace a aktivity do budoucna.

2. Teoretická východiska pro stanovení vize a cílů studijního oboru i vědní disciplíny

Člověk je společenská (a kulturní) bytost, která vstupuje do kontaktu s ostatními bytostmi v rámci systému základních vztahů. Člověk je svobodným sebevědomým subjektem s právem a možností svobodné lidské volby, svobodného rozvoje lidských sil.

Naopak podle vyjádření většiny sociologů patří **společnost** k pojmům, které jsou nejspornější, nejméně jednoznačně definované a které proto mohou vyjadřovat všechno a nic.

Společnost můžeme chápat jako lidstvo, tedy celek – největší společenskou skupinu, k níž jedinec může náležet. Může být také chápána jako seskupení osob obou pohlaví a různých věkových skupin. Společnost si vytvořila vlastní instituce, které respektuje, a kulturu, kterou sdílí.

Naše společnost prošla – zejména v posledním období – výraznými proměnami, které zcela zásadně přetvářejí její ekonomický, politický a sociální systém, všechny části kultury.

Tento vývoj sebou nese i změnu hodnotových priorit, kterou můžeme označit jako posun od hodnot materialistických (orientace lidí na ekonomickou prosperitu, hmotné bezpečí, stabilní ekonomický růst) k hodnotám postmaterialistickým (svoboda seberealizace individua, možnosti více ovlivňovat správu věcí veřejných v bezprostředním okolí, vytvářet méně impersonální a více humánní společnost, žít v kvalitním životním prostředí).

Lze očekávat, že současnost, ale zejména nedaleká budoucnost se bude vyznačovat růstem volného času, ochotou a chutí lidí se scházet a trávit jej aktivitami různého charakteru, návratem k přírodě, sebezdokonalováním a seberealizací. Musíme si ale uvědomit, že tento vývoj se nikdy nebude týkat naší společnosti jako celku, ale pouze určité jeho části. Rozdíly budou a to podle věku, vzdělání, ekonomické situaci atd.

Pro společnost a individuum bude v nedaleké budoucnosti charakteristická snaha o kvalitní život, nesmírné zaujetím pro osobnost, citlivost k ekologickým otázkám, odklon od velkých názorových systémů, kult spoluúčasti a sebevyjádření, móda retri i návrat k místním a regionálním hodnotám a k některým tradičním představám a praktikám. Žít svobodně bez veškerého omezování, sám si zvolit způsob života: toto je nejvýznamnější společenská a kulturní událost naší a budoucí doby.

Evropská Unie považuje *pohybovou aktivitu* za komplex chování, které způsobuje pohyb produkovaný kosterním svalstvem za využití energie. Našemu pojetí tohoto pojmu odpovídá pojetí které chápe pohybovou aktivitu jako jakoukoliv aktivitu produkovanou kosterním svalstvem způsobující zvýšení tepové a dechové frekvence. Může být součástí sportu, školních aktivit, dětské hry nebo chůze do školy (obrázek 1).

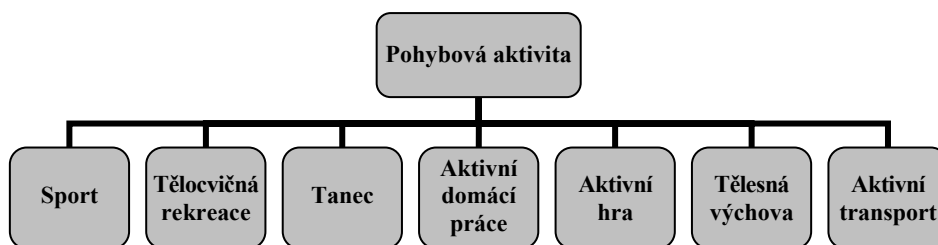

Fig. no. 1. Obsah pohybové aktivity (SIGPAH, 2004; in: Dohnal & Hobza, 2005)

Při strategii *plánování obsahu, organizace a řízení* rekreace musíme vytvořit takové podmínky, aby zajišťovaly co nejvyšší míru uspokojení potřeb a zájmů občanů. Za klíčová slova, jejichž obsah musíme do *strategie* zařadit, považujeme slova: rekreace, kompenzace, edukace, kontemplace, komunikace, integrace, participace a enkulturace.

Na základě současných sociologických studií je patrné, že „*volný čas*“ hraje a bude hrát v životě člověka (a tím i společnosti) významnou roli, a to zejména v oblasti tvorby a rozvoje jeho zdraví, kultivace a socializace. Je proto prozíravé vytvářet *materiální a prostorové podmínky* pro volnočasovou seberealizaci různých věkových a sociálních skupin populace, včetně populace handicapované. Konstatujeme a zdůrazňujeme, že proces vytváření podmínek pro realizaci volnočasových aktivit široké veřejnosti je složitější a komplexnější a to proto, že je nutné mít na zřeteli vývoj v těchto faktorech:

- zvyšování komplexnosti sociální struktury
- nové demografické profily, stárnutí populace
- rozmanitost a různorodost sociálních skupin, socializace
- smysl života a životní styl ve vztahu k systému vzdělání a kultury, k zájmům a potřebám,

a to se zřetelem ke sportu (pohybové aktivitě), spokojený život

- změny postojů k hodnotám, uvědomování si těla a zdraví,
- tvořivost, dobrodružství, riskování
- nárůst volného času
- vyšší požadavky na kvalitu obsahu i služeb

Vzhledem k výše uvedenému potom konstatujeme, že *tendence vývoje* rekreačních aktivit směřují:

- od organizovaného k neorganizovanému
- od výkonu k prožitku (radosti, sebeuspokojení, seberealizaci)
- od kolektivního k individuálnímu
- od tradičního k netradičnímu (rizikovému, vzdělávacímu, k aktivitám pro rozšíření obzoru a kvality osobnosti)
- od dlouhodobých (stálých) vlivů ke krátkodobým trendům (módnost, identifikace)
- od města k přírodě (kompenzace prostředí a stresových vlivů)

Je prokázáno, že rekreace, cestovní ruch a sport má velký vliv na hospodářství, ekonomickou situaci a rozvoj té které země. Rekreologie se proto zabývá zkoumáním *ekonomických dopadů pohybové (tělocvičné) rekreace*. Pro zdůvodnění konstatovaného uvádíme obrázek 2, který ilustruje vztah mezi finančními prostředky do pohybové (sportovní) aktivity vloženými (vstup) a efektem, který jejich využitím vzniká (výstup). Upozorňujeme

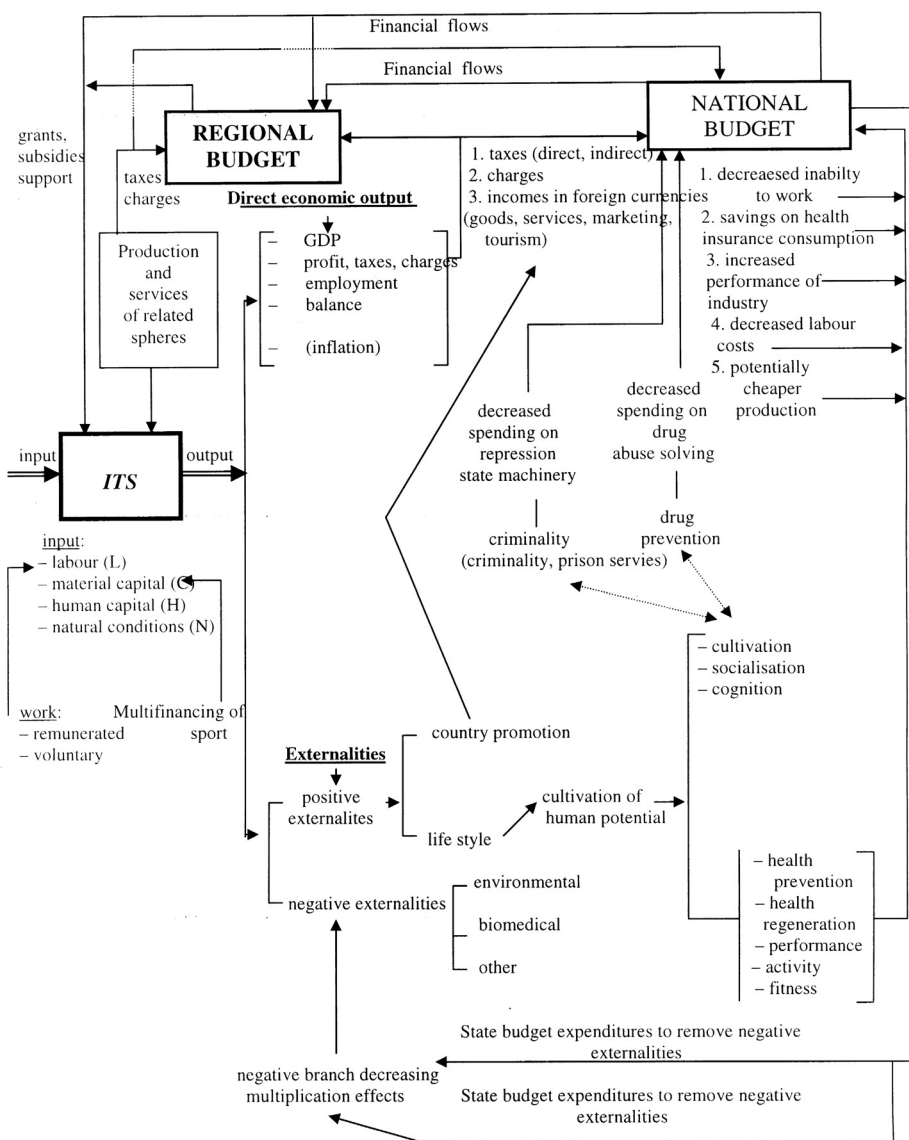

Fig. no. 2. Overall impact of the system on external economic environment (Hobza, Rektóřik, 2006)

3. Rekreologie jako studijní obor

V roce 1991 byl na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci akreditován nový studijní obor – **Rekreologie**. Podobně zaměřené studijní

obory začaly být postupně zaváděny i na jiných univerzitách a fakultách vysokých škol v České republice. Vzhledem k tomuto faktu, ale i vzhledem k novým vědeckým poznatkům, vývoji studijního oboru a požadavkům společnosti, bylo nutné na tyto změny reagovat. Díky možnostem, které poskytuje grantová politika Evropského sociálního fondu, byl realizován projekt s názvem „*Restrukturace oboru a inovace curricul studijního oboru rekreologie*“, který tyto změny řešil a to (mimo jiné) na základě:

- analýzy obsahu současného curricula na fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého a to jak v rovině bakalářské, tak i magisterské formy studia
- analýzy obsahu curricul shodných studijních oborů v rámci vybraných států Evropské unie (možnost kompatibility studia)
- analýzy názorů odborníků na vybraných školách
- analýza názorů studentů a absolventů
- analýzy názorů potenciálních zaměstnavatelů v rámci České republiky

Při formulování koncepce nové varianty studijního oboru rekreologie jsme postupovali po jednotlivých krocích, jejichž obsah i posloupnost vycházel z výše uvedených teoretických východisek. Postup a posloupnost uvádíme ve zkratce.

a) Stanovení a analýza klíčových slov

V této části jsme kladli důraz na uchopení a popsání zejména těchto klíčových slov: *profese, profesní orientace, předpoklady (percepční, psychomotorické, inteligenční), schopnosti (obecné, specifické), dovednost, vědění, vědomost, kvalifikace, profesní orientace, kompetence*

b) Formulace profilu absolventa

Za prioritní jsme považovali stanovení profilu absolventa a to s akcentováním jeho odborného (specializačního) zaměření. Níže uvádíme profily absolventů studijních specializací, které se v rámci studijního oboru rekreologie na FTK UP v Olomouci studují:

Manažér životního stylu a zážitkové pedagogiky

Absolvent *magisterského studia* „Manažér životního stylu“ je schopen samostatně připravovat, realizovat a kontrolovat účinnost optimalizace životního stylu značně diferencovaných populačních skupin a jedinců záměrnými intervenčními programy jak do životního stylu obecně, tak, a především, do pohybového režimu. Řešení této velmi rozsáhlé problematiky je podmíněno dosaženou úrovní vzdělání biologicko-medicinského, společensko-vědního a kina-tropologického s orientací na možnosti manažerského využití. Absolventi najdou svoje uplatnění v organizacích volnočasových, zdravotnických, sportovních i v oblasti soukromého podnikání. Vzhledem k obsahové a úroňové srovnatelnosti

s obdobným vzděláním v zemích EU je schopen s odpovídající jazykovou vybaveností zastávat příslušnou funkci kdekoliv v zahraničí.

Management rekreace

Absolvent *magisterského studia* „Management rekreace a sportu“ je připraven zastávat manažerské funkce ve sportovních klubech, sportovních asociacích a svazech, olympijském výboru, tělovýchovných jednotách a spolcích, v rekreačních a regeneračních zařízeních, v institucích státní správy, v komunální rekreaci, velkých fit-centrech, hotelech a zařízeních cestovního ruchu apod. Vzhledem k tomuto zaměření je vzdělání orientováno především na management a marketing. Součástí je i vzdělání společensko-vědní a kinantropologické, zejména ve vztahu ke znalosti prostředí ve kterém se bude pohybovat, a v něm realizovaných činnostech. Obsahová a úroveň srovnatelnost s podobným studiem v zemích EU umožní absolventovi s odpovídající jazykovou vybaveností zastávat příslušnou funkci kdekoliv.

Management rekreace a cestovního ruchu

Absolvent *magisterského studia* „Management rekreace a cestovního ruchu“ je připraven zastávat manažerské funkce v oblasti cestovního ruchu, ve státní správě, v centrálních a regionálních agenturách, ve správách národních parků a rekreačních oblastech. Veškeré činnosti v oblasti cestovního ruchu je schopen koncipovat, organizovat a řídit. Vzhledem k této zaměřenosti je jeho vzdělání orientováno především na management a marketing v aplikaci na cestovní ruch, na vzdělání v oblasti společensko-vědní a kinantropologické, se zaměřením na získání informací o prostředí, ve kterém je cestovní ruch organizován a činnostech, které jsou v jeho rámci organizovány. Obsah a úroveň vzdělání jsou srovnatelné s podobnými studijními obory v zemích EU, takže patřičně jazykově vybavený absolvent je schopen zastávat odpovídající funkci kdekoliv v zahraničí.

c) Stanovení kompetencí absolventů

■ *Osobnost – osobnostní rozvoj*

Co chceme dosáhnout: celková kultivovanost (všeobecný rozhled, široké (obecné) vzdělání ...), vztah k lidem – porozumění jim (empatie, tolerance, navazování kontaktů, diagnostika.....), hodnotový žebříček, postoje, práce s lidmi (organizace, řízení, schopnost týmové práce – spolupráce.....)

■ *Komunikace*

Co chceme dosáhnout: bohatost a šíře jazyka, kvalita a úroveň vyjadřování, technika a taktika komunikace, odborná úroveň vyjadřování (profesní komunikace), cizí jazyk (běžné i odborné vyjadřování)

■ *Schopnosti (obecné a specifické)*

Co chceme dosáhnout: práce s textem (jeho porozumění), analýza a syntéza poznatků, metody, systém, koncepce, řešení problémů, objevování, zkušenostní učení, diagnostika, zpětná vazba – zpracování, vyhodnocení – korekce, kognitivní učení, dovednostní učení, transfer, propojování, uplatnění získaného – aplikace do praxe

■ *Informační technologie (aktivní a tvůrčí využívání)*

Co chceme dosáhnout: práce s PC, video, fotoaparát, telefon, přístroje a zařízení.

4. Rekreologie jako vědní disciplína

Věda je obvykle charakterizována jako propojení tří systémů: vědění, činností a institucí, které jsou svázány metodou zakotvenou v systému vědění. Můžeme ji také chápat jako soustavnou, kritickou a metodickou snahu o pravdivé a obecné poznání v určité vymezené oblasti skutečnosti. Obrázek číslo 3 v přehledu uvádí náš pohled na obsah bádání v rekreologii. Při řešení problematiky není možné se soustředit pouze na paradigma rekreologické, ale je nutné znát a využívat poznatky jiných vědních oborů. Chceme akcentovat fakt, že jak při vědeckém bádání, tak při plnění cíle a úkolů své profese musí mít rekreolog multiparadigmatický přístup, což od něj vyžaduje: a) mít (osvojit si) vědomosti z oboru rekreologie; b) mít (osvojit si) vědomosti z konkrétních vědních oborů; c) být chopen jejich analýzy a syntézy a výsledky používat.

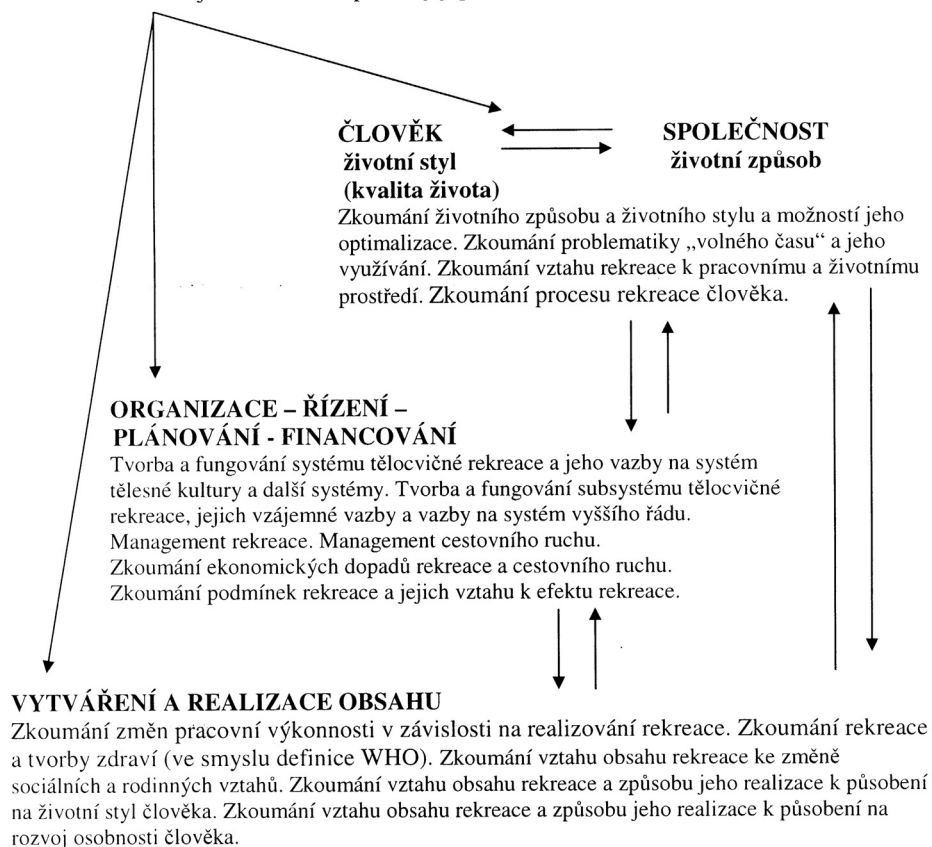
REKREOLOGIE jako vědní disciplína a její předmět bádání

Fig. no. 3. Rekreologie jako vědní disciplína

5. Závěr

Na základě svých poznatků a zkušeností jsme došli k závěru, že rekreologie jako vědní disciplína i jako studijní obor je v první fázi svého vývoje. Vzhledem k tendencím vývoje společnosti, k tendencím vývoje dané oblasti a velkému zájmu uchazečů o studijní obor můžeme konstatovat, že je to směr správný a perspektivní.

Referenční seznam

Čihovský, J., Dohnal, T., Hobza, V. (2006). *K problematice životního stylu*. Košice: UPJŠ.

- Giddens, A. (1998). *Důsledky modernity*. Praha: SLON.
- Hobza, V. Rektořík, J. et al. (2006). *Základy ekonomie sportu*. Praha: Ekopress.
- Hodaň, B., Dohnal, T. (2005). *Rekreologie*. Olomouc: Hanex.
- Dohnal, T. (2002). *Koncepce a metodika systému komunální rekreace na úrovni obce*. Olomouc: UP.
- Welsch, W. (1997). *Naše postmoderní moderna*. Praha: Zvon.
- World Health Organisation (2003). *Health and Development through Physical Activity and Sport*. Geneva: Author. Retrieved 8. 12. 2006 from the World Wide Web: http://whqlibdoc.who.int/hq/2003/WHO_NMH_NPH_PAH_03.2.pdf

Summary

Recreology as a Field of Study, its Actual State and Evolutionary Tendency

The contribution focuses on describing the term of “recreology”. It analyses both the meaning and the role of recreology in relation to an individual but also to the contemporary society. When analyzing the subject, the contribution takes into account the current situation in the Czech Republic and the development tendencies of recreology. It uses a system approach within the framework of sociocultural kinanthropology. The contribution distinguishes recreology as a field of study, and as a scientific discipline, too. It defines the profile of a graduate, and it creates a list of competences that he/she should acquire during their studies.

Key words: recreology, individual, society, development tendency, field of study, scientific discipline